



HALK SAĞLIĞI UZMANLARI DERNEĞİ

28 TEMMUZ DÜNYA HEPATİT GÜNÜ “Hepatit: Ortadan Kaldıralım”

Viral hepatitler karaciğerin en sık görülen hastalıkları olup, etkenleri sıklıkla klasik hepatit virüsleridir (A, B, C, D, E). Viral hepatitlere bağlı enfeksiyonlar farklı klinik seyir gösterebilir. Viral hepatitler siroz, karaciğer yetmezliği ve karaciğer kanserine (hepatoselüler kanser, HSK) ilerleyerek önemli oranda hastalık ve ölüme neden olabilirler. Ülkemizde kronik karaciğer hastalığı, siroz ve HSK vakalarının yarısından fazlası viral hepatitlere bağlıdır. Karaciğer transplantasyonlarının yaklaşık %60'ını viral hepatitlere bağlı karaciğer yetmezliği oluşturmaktadır (1). **Bu veriler ülkemizde Viral Hepatitlerin çok önemli bir toplum sağlığı sorunu olduğunu göstermektedir.**

Hepatit Virüsleri ve Ülkemizde Durum

Hepatit A virüsü (HAV), enfekte kişilerin dışkıında bulunur ve çoğunlukla kontamine su veya gıda tüketimi yoluyla bulaşır ve kötü hijyenik koşullarda kolayca yayılır. Bazı cinsel davranışlar da HAV'ı yayabilir. Enfeksiyonlar çoğu durumda hafiftir; çoğu hasta tamamen iyileşir ve diğer HAV enfeksiyonlarına karşı bağışıklık kazanır. Çocukluk döneminde hafif belirtilerle geçerken, ileri yaşlarda ciddi karaciğer hastalığına ve ölümlere neden olabilir. HAV'ı önlemek için güvenli ve etkili aşılar mevcuttur. Ülkemizde hijyen kurallarına ve temizlik koşullarına uyum, temiz su kaynaklarına ulaşımın artışı, sosyoekonomik koşullarla ilgili diğer göstergelerin iyileşmesi ve 2012 yılı sonu itibariyle başlayan Hepatit A aşısı uygulamaları sonucunda ülkemizde Hepatit A enfeksiyonu görülme sıklığı 2019 yılında yüz binde 0,30'a, 2024 yılında yüz binde 0,6'ya gerilemiştir. Halen ülkemizde çocuklara 18. ve 24. aylarda, risk grubundaki kişilere de en az 6 ay ara ile 2 doz halinde sağlık kuruluşlarımızda ücretsiz Hepatit A aşısı uygulanmaktadır. Hepatit A aşısı, 2024 yılı 2. doz kapsayıcılığı %93,01 olarak gerçekleşmiştir (1-4).

Hepatit B virüsü (HBV), enfektif kan ve diğer vücut sıvılarına maruz kalma yoluyla bulaşır. HBV, enfekte anneden doğum sırasında bebeğe veya erken çocukluk döneminde aile üyesinden bebeğe bulaşabilmektedir. Bulaşma ayrıca HBV ile kontamine olmuş kan ve kan ürünlerinin transfüzyonu, tıbbi prosedürler sırasında kontamine enjeksiyonlar ve enjeksiyon yoluyla ilaç kullanımı yoluyla da meydana gelebilir. HBV aynı zamanda HBV ile enfekte hastaların bakımı sırasında kazara iğne batması sonucu yaralanmaya maruz kalan sağlık çalışanları için de risk oluşturmaktadır (1-4).

Hepatit B hastalığından korunmanın en etkili yolu aşılama değildir. Ülkemizde Hepatit B aşısı 1998 yılı itibariyle rutin çocukluk çağı aşı takvimine eklenmiştir. 2005-2009 yılları arasında okullarda yapılan destek aşılamaları ve risk grubu aşılamaları uygulamaya alınmıştır. Bağışıklama hizmetleri Bakanlığımız tarafından yürütülen en önemli ve etkili koruyucu sağlık hizmetlerinden birisi olup, Genişletilmiş Bağışıklama Programı kapsamında Hepatit B aşılamaları yüksek öncelikli stratejilerimizdendir. Hepatit B aşısı 2024 yılı 3.doz kapsayıcılığı %94,62 olarak gerçekleşmiştir (4).

BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin başarı göstergelerinden biri de 5 yaş altı çocuklarda akut Hepatit B hastalığı görülme sıklığının yüz binde 1'in altına indirilmesidir. Ülkemizde bu hedefe 2009 yılı itibariyle ulaşılmış ve halen sürdürülmektedir. 1990 yılında 370 olan 5 yaş altı akut hepatit B vaka sayısı, 2009 yılında 45'e, 2024 yılı itibariyle 5'e düşmüştür. 5 yaş altı çocuklardaki akut hepatit B hastalığı görülme sıklığı da 1990 yılında yüz binde 6,2 iken, 2024 yılında yüz binde 0,1 olarak saptanmıştır. Ülkemizde akut hepatit B vaka insidansı 1990 yılında yüz binde 5,8 iken, 2024 yılında yüz binde 0,75'e gerilemesi sağlanmıştır. **Ancak bu durum bir rehabet oluşturmamalı, bağışıklama ve diğer koruyucu önlemlere aynı duyarlılıkla devam edilmelidir (4).**



HALK SAĞLIĞI UZMANLARI DERNEĞİ

Ülkemizde Hepatit B aşısı önceden doğumda ve bunu takiben 1. ve 6 aylarda tek bileşenli Hepatit B aşısı olarak uygulanırken, 2025 yılı itibariyle 6 bileşenli karma aşıya geçilmesi ile birlikte sadece doğumda tekli Hepatit B aşısı uygulanmakta ve Hepatit B'nin kalan dozları 6 bileşenli karma aşının bileşeninde bulunan Hepatit B ile tamamlanmaktadır. 6 bileşenli karma aşı ise 2. ayın sonunda, 4. ayın sonunda, 6. ayın sonunda ve 18. ayın sonunda uygulanmaktadır. HBsAg pozitif anneden doğan bebek için doğumda Hepatit B aşısı ile birlikte Hepatit B immunglobulin uygulanmakta ve birinci ayın sonunda tekli Hepatit B aşısı 2. doz olarak uygulanmakta, sonra 6 bileşenli karma aşı dozlarından uygulamaya devam edilmektedir. Risk grubundaki kişilere ise 0, 1 ve 6 ay takvimi ile 3 doz olarak ve ücretsiz uygulanmaktadır (4).

Hepatit C virüsü (HCV) çoğunlukla enfektif kana maruz kalma yoluyla bulaşır. Bulaş, HCV ile kontamine olmuş kan ve kan ürünlerinin transfüzyonu, tıbbi prosedürler sırasında kontamine enjeksiyonlar ve enjeksiyon yoluyla ilaç kullanımıyla gerçekleşebilir. Cinsel yolla bulaşma da mümkündür, ancak çok daha az yaygındır. HCV'ye karşı herhangi bir aşı bulunmamaktadır, ancak etkili tedaviler mevcuttur ve bu tedaviler Türkiye'de genel sağlık sigortası kapsamında ücretsiz olarak sunulmaktadır (1-4).

Hepatit D virüs (HDV) enfeksiyonu yalnızca HBV ile enfekte olanlarda görülür. HDV ve HBV'nin ikili enfeksiyonu, daha ciddi bir hastalığa ve daha kötü sonuçlara neden olabilir. Hepatit B aşıları HDV enfeksiyonuna karşı da koruma sağlar (1-3).

Hepatit E virüsü (HEV) çoğunlukla kontamine su veya gıda tüketimi yoluyla bulaşır. HEV, dünyanın gelişmekte olan bölgelerinde hepatit salgınlığının yaygın bir nedenidir ve gelişmiş ülkelerde de giderek artan bir şekilde önemli bir hastalık nedeni olarak kabul edilmektedir. HEV enfeksiyonunu önlemek için güvenli ve etkili aşılar geliştirilmiş olmasına rağmen bu aşılar yaygın olarak bulunmamaktadır (1-3).

Dünyada Durum

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün yayınladığı 2024 Küresel Hepatit Raporu'na göre viral hepatitler ölümlerin arttığı bulaşıcı hastalıklardan biridir. 2022'de yaklaşık 1,3 milyon kişi viral hepatitten ölmüş olup bu rakam tüberkülozun neden olduğu ölümlerin sayısına benzerdir. Viral hepatit ve tüberküloz, 2022 yılında bulaşıcı hastalıklar arasında COVID-19'dan sonra ikinci önde gelen ölüm nedeni olmuştur. 187 ülkeden alınan iyileştirilmiş veriler, viral hepatitten kaynaklanan tahmini ölüm sayısının 2019'da 1,1 milyon ölümden 2022'de 1,3 milyona yükseldiğini göstermektedir. Bu ölümlerin %83'üne Hepatit B, %17'sine ise Hepatit C neden olmuştur. 2022 yılında genel olarak yaklaşık 304 milyon kişi viral hepatit B ve C ile yaşıyor olup kronik hepatit B ve C enfeksiyonu yükünün yarısı 30-54 yaş arası kişiler arasındadır ve erkekler tüm vakaların %58'ini oluşturmaktadır. Hepatit B başta olmak üzere, yükün tahminen %12'si çocuklar arasında görülmektedir. DSÖ Afrika Bölgesi, yeni hepatit B enfeksiyonlarının %63'ünü oluşturmaktadır (6).

Viral hepatitlerin önlenmesi, teşhisi ve tedavisinin küresel kapsamı çok düşüktür. 2022 yılı sonunda kronik Hepatit B enfeksiyonu ile yaşayan kişilerin yalnızca %13'üne teşhis konulmuş, %3'e yakını antiviral tedavi görmüştür. 2015 ile 2022 yılları arasında hepatit C ile yaşayan kişilerin yalnızca %36'sına teşhis konulmuş olup %20'si iyileştirici tedavi görmüştür. Bu rakamlar, 2030 yılına kadar viral hepatitin ortadan kaldırılmasına yönelik küresel hedeflerin çok altında kalmaktadır (6).

Hepatitlerden Korunma Yolları (2,5):

- Tuvaletten sonra, yemeklerden önce ve sonra, yemekleri hazırlamadan önce ve sonra eller su ve sabunla mutlaka yıkanmalıdır.



HALK SAĞLIĞI UZMANLARI DERNEĞİ

- Temiz olduğundan ve iyice piştiğinden emin olunan yiyecekler tüketilmelidir.
- Sağlıklı içme ve kullanma suları kullanılmalıdır.
- Cinsel yolla bulaşmanın önlenmesi için kondom kullanılmalıdır.
- Tıraş makinesi, jilet, diş fırçası, tırnak makası, manikür-pedikür için kullanılan kişisel malzemeler ortak kullanılmamalıdır.
- Dövme, kulak delme, piercing, akupunktur gibi uygulamaların yapıldığı malzemeler tek kullanımlık ve steril olmalıdır.
- Temizliğinden emin olunmayan ve daha önce hangi amaçla kullanıldığı bilinmeyen kesici ve delici aletlerden uzak durulmalıdır.
- Sağlık ve diş sağlığı hizmetleri T.C. Sağlık Bakanlığı onaylı kuruluşlardan alınmalıdır.

Hepatitin ortadan kaldırılması için toplumun, politika yapıcılarının ve sağlık otoritelerinin birlikte hareket etmesi ve her düzeyde toplum katılımı son derece önemlidir. Bunun için yapılması gerekenler şöyle sıralanabilir (7):

- Toplum düzeyinde;
 - Yenidoğan bebeklere doğumdan sonra ilk 24 saat içinde hepatit B aşılarının yaptırılması
 - Erken tanı ve tedavi konusunda sağlık uzmanlarına başvurulması
 - Doğru ve güvenilir bilgilerin çevreyle paylaşılması
- Politika yapıcılar düzeyinde;
 - Farkındalık kampanyalarının desteklenmesi
 - Hepatit B aşısının yaygınlaştırılması
 - Güvenli enjeksiyon uygulamalarının standardize edilmesi
 - Uygun maliyetli tanı ve tedavi hizmetlerinin birinci basamak sağlık hizmetlerinde sağlanması
 - Her kesimden paydaşın kampanyaya katılımının teşvik edilmesi
- Sağlık otoriteleri düzeyinde;
 - Erken tanı ve tedaviye öncelik verilmesi
 - Dezavantajlı grupların sağlık hizmetlerine erişiminin artırılması
 - Hizmetlerin yerel düzeyde sağlanması
 - Ana-çocuk sağlığı programlarına hepatitin önlenmesinin dahil edilmesi

HASUDER Bulaşıcı Hastalıklar Çalışma Grubu adına Uzm. Dr. Tülin Çoban tarafından hazırlanmıştır.



HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

KAYNAKLAR:

1. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/bulasici-hastaliklar-ve-erken-uyari-db/Dokumanlar/Rehberler/viral_hepatitler_egitimci_rehberi.pdf
2. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/bulasici-hastaliklar-ve-erken-uyari-db/Dokumanlar/Sunumlar/TVHKP_Aile_Hekimlerine_Yonelik.pdf
3. <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/hepatitis>
4. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/haberler-12/28-temmuz-dunya-hepatit-gunuu.html>
5. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/bulasici-hastaliklar-ve-erken-uyari-db/Dokumanlar/Sunumlar/TVHKP_Okullarda_Viral_Hepatitlerin_Onlenmesi.pdf
6. Global hepatitis report 2024: action for access in low- and middle-income countries. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240091672>
7. <https://www.who.int/campaigns/world-hepatitis-day/2025/key-messages>